

Valvira

Lausunto

29.04.2021

V/8612/2021

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Tavoitteiden realismi, ja siten myös vaikuttavuus, on keskeisesti riippuvainen käytettävissä olevista voimavaroista, osaamisesta sekä eri organisaatioiden vastuista, rooleista ja yhteistyön toimivuudesta. Keskeistä on konkretisoida tavoitteita ja erityisesti tarvittavia toimenpiteitä niin, että strategialle voidaan muodostaa konkreettinen toimeenpanosuunnitelma. Avoimeksi jää, mikä tämän strategian suhde on julkisen hallinnon strategiaan, digitalisaatioperiaatteisiin ja muihin strategioihin/linjauksiin ja esimerkiksi tämän lausunnon myöhemmissä kohdissa lueteltuihin hankkeisiin sekä lainsäädäntötyöhön. On tärkeää varmistaa, ettei tämä strategia jää irralliseksi strategiaksi, vaan saadaan konkretisoitua käytännön toiminnaksi. Realismi riippuu myös tarkasteltavasta aikavälistä; missä ajassa tavoitteisiin pitäisi päästä. Tarvittavia resursseja on tämän perusteella mahdoton arvioida ja resurssitarve riippuu myös keskeisesti siitä, mitä asioita tehdään kussakin organisaatioissa itse ja mihin on saatavissa tukea ja/tai yhteisiä ratkaisuja.

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tavoitteiden realismi ja toimeenpantavuus riippuvat keskeisesti aikataulusta, jossa tavoitteet on tarkoitus saavuttaa, käytettävissä olevista resursseista, eri organisaatioille määriteltävistä rooleista ja vastuista sekä myös yhteistyön toimivuudesta. Lyhyellä aikavälillä tavoitteita ei ole täysimääräisesti mahdollisuus saavuttaa nykyisin resurssein ja tämänhetkellä vastuunjaolla. Pidemmällä aikavälillä mahdollisuudet ovat paremmat, mutta toimeenpano vaatii mittavaa lainsäädäntötyötä, yhteistyön kehittämistä ja vastuiden täsmentämistä. Avoimeksi jää mikä on kunkin hallinnonalan ja ministeriön rooli ja vastuu toimeenpanossa ja miten eri hankkeiden ja

ohjelmien välinen koordinaatio käytännössä toteutetaan. Valvira on pieni organisaatio STM:n hallinnon alalla, jossa on menossa isoja tiedonhallintaan ja tiedon hyödyntämiseen liittyviä valtakunnallisia hankkeita, joihin osallistuu useita organisaatioita. Valviran näkemyksen mukaan toimeenpanossa tarvitaan synkronointia sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan hankkeiden kanssa, huomioiden myös sote-uudistukseen liittyvät hankkeet. Lisäksi tulee huomioida hallinnonalojen yhteiset tiedonhallintaan liittyvät hankkeet, näistä esimerkkinä Luvat ja valvonta -hanke. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen tavoitteilla on myös liittymäpintoja TEM:n ja STM:n hallinnonalojen kasvustrategiaan, ja STM:n hallinnonalalla kasvustrategian toimeenpanoon genomilaissa, biopankkilaissa ja sote-tietojen toisiokäyttöä koskevassa laissa. STM:n hallinnonalalla kasvustrategia liittyy myös osaamiskeskittymiin, lääkekehityskeskukseen valmisteluun sekä kansainvälisiin 1+ million genomes -hankkeeseen ja European Health Data Space-hankkeeseen.

Käytännön toimeenpanon kannalta erityisesti tavoite 1.2 on haastava, koska lainsäädännön perkaamisessa ja päivittämisessä on iso työ ja vastuu hajautuu kaikille hallinnonaloille. Konkretisointia vaatisi myös esimerkiksi eri virastojen sopimus- ja lisenssiehtojen yhtenäistäminen. Valmistelisiko VM yhteisesti käytettävät mallit sopimuksia ja lisenssiehtoja varten ja miten varmistettaisiin, että yhteiset mallit ovat soveltuvia eri tilanteisiin?

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Myös näiden tavoitteiden kohdalla realismi ja toimeenpantavuus riippuvat keskeisesti aikavälistä, jossa tavoitteet on tarkoitus saavuttaa, käytettävissä olevista resursseista, eri organisaatioille määriteltävistä rooleista ja vastuista sekä myös yhteistyön toimivuudesta. Tavoitteista 2.1 – 2.3 ovat varmastikin kohtuullisen hyvin toteutettavissa nykyisinkin resurssein, vaikka osaamisen kehittämistä varmasti vaadittaisiinkin. Tavoitteisiin 2.4 ja 2.5 liittyy laajempaa kulttuurista muutosta, joka vaatii pidemmän ajan. Toisaalta avointa dataa ja tiedolla johtamista koskevia tavoitteita ja myös toimenpiteitä on jo useamman vuoden ajan sisällynyt Valviran omaan strategiaan ja myös STM:n ja Valviran välisiin tulossopimuksiin.

Tavoitteen 2.3 osalta avoimeksi jää, miten eri organisaatioiden toimenpideohjelmat käytännössä laadittaisiin ja miten niiden laadinta ja toteuttaminen koordinoitaisiin.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Myös näiden tavoitteiden kohdalla realismi ja toimeenpantavuus riippuvat keskeisesti aikavälistä, jossa tavoitteet on tarkoitus saavuttaa, käytettävissä olevista resursseista, eri organisaatioille määriteltävistä rooleista ja vastuista sekä myös yhteistyön toimivuudesta.

Tässä kokonaisuudessa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että tietovarantojen ja rajapintojen kehittämisessä ja ylläpidossa pyrittäisiin mahdollisimman korkeaan automatisointiasteeseen; erityisesti dokumentaation, tiedon kuvausten ja rajapintakuvausten ylläpidossa siten, että ne ovat toteutuksissa ”sisäänrakennettuina” eikä manuaalisesti jälkikäteen ylläpidettävää tietoa.

Sote-tietojen toisiokäyttöön liittyen Valvira toteaa, että asiassa edetään ns. toisilain (Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä 552/2019) säädösten ja toimeenpanoaikataulun mukaisesti. Jo nyt on todettu, että on epärealistista odottaa toimijoiden pystyvän siirtymäsäännösten mukaisesti aikatauluihin (esim. käyttöympäristöjen edellyttämien vaatimusten auditointi, 61§). Valviran

käsityksen mukaan lakiehdotusta siirtymäsäännösten pidentämiseksi ollaan viemässä eduskuntaan ennen kesälomakautta.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Näiden tavoitteiden toteutus lienee, ainakin toivottavasti, pääosin muiden organisaatioiden kuin Valviran vastuulla. Valvira tarvitsee ja ottaa mielellään vastaan tukea niin resurssien, osaamisen kehittämisen kuin yhteisten kehitysympäristöjen muodossa. Tavoitteiden saavuttaminen vaatii sekä lisäresursointia että osaamisen kehittämistä.

Huovinen Petri
Valvira